

ВЕРБАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ШЛЯХИ ОТРИМАННЯ, ФОРМИ ЗАКРІПЛЕННЯ, РЕЖИМ ВИКОРИСТАННЯ

VERBAL INFORMATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS: WAYS OF OBTAINING, FORMS OF FIXATION, MODE OF USE

Мирошниченко Ю.М.,
кандидат юридичних наук, голова
Іллічівського районного суду м. Маріуполя

Розглядаються види, способи отримання та форм фіксування слідчим вербальної інформації. Досліджуються нормативно-правовий зміст поняття «показання» та юридична сутність терміну «пояснення». Пропонуються підходи до оцінки судом доказів, одержаних з використанням пояснень учасників слідчих дій.

Ключові слова: кримінальний процес, вербальна інформація, показання, пояснення.

Рассматриваются виды, способы получения и форм фиксирования следователем вербальной информации. Исследуются нормативно-правовое содержание понятия «показания» и юридическая сущность термина «пояснение». Предлагаются подходы к оценке судом доказательств, полученных с использованием объяснений участников следственных действий.

Ключевые слова: уголовный процесс, вербальная информация, показания, пояснения.

Ways and methods of reception and forms of fixing by the investigator of verbal information are considered. The normative and legal content of the concept of "testimony" and the legal essence of the term "explanation" are investigated. Proposed approaches to the assessment of the court evidence obtained using explanations of participants in investigative actions.

Key words: criminal process, verbal information, testimonies, explanations.

Постановка проблеми. Проблемні питання вчення про докази завжди знаходилися в центрі уваги фахівців у галузі кримінального процесуального права та криміналістики. Однак потреби судової практики диктують необхідність теоретичного переосмислення окремих положень тактики процесуального доказування, нагальність якого обумовлена дефіцитом наукових напрацювань за певними напрямками доказової діяльності після докорінної зміни ідеології кримінального судочинства, що серед іншого позначилося на підходах до використання судом доказів, здобутих під час досудового розслідування.

Так, зокрема, новелою кримінального процесуального законодавства стала заборона обґрунтування судових рішень показаннями, наданими слідчому, прокурору (ч. 4 ст. 95 КПК). І попри існування чіткої законодавчої дефініції поняття «показання» доводиться констатувати відсутність єдності поглядів науковців та практиків щодо правової природи, місця й ролі показань в системі процесуальних джерел доказів, форми їх одержання, тактики перевірки й оцінки отриманих відомостей.

Вивчення 597 рішень судів апеляційної інстанції показало відсутність одноманітних підходів до тлумачення суддями поняття «показання» крізь призму законодавчого припису про заборону посилатися на показання, отримані під час досудового розслідування. Практично не виникає питань щодо неприйнятності показань, наданих стороною обвинувачення в ході допиту, хоча й тут зустрічаються поодинокі посилання судів першої інстанції на показання, отримані в ході одночасного допиту, на пояснення, надані слідчому судді, експерту, на відеозапис допиту, що безпідставно долучений до кримінального провадження в якості речового доказу. Втім, це радше виключення із загального правила, на порушення якого адекватно реагують апеляційні суди, виправляючи допущені помилки.

Значно вагомішою правозастосовною проблемою є розбіжність у поглядах на використання судом вербальної інформації, одержаної під час проведення інших слідчих дій, першою серед яких є слідчий експеримент. Рішення судів апеляційної інстанції містять діаметрально протилежні оцінки його результатів. Одні з них, виходячи з буквального змісту законодавчого визначення поняття «показання», наполягають на тому, що слід відмежовувати допит, в ході якого отримуються показання, від інших

слідчих дій [1]. Прихильники цієї позиції обґрунтовують свої міркування тим, що слідчий експеримент не є способом отримання показань, його сутністю є перевірка наявних у справі фактичних даних шляхом проведення дослідів і випробувань в умовах, максимально наближених до розслідуваної події [2]. На їхню думку, обмеження щодо обґрунтувань висновків суду стосується лише показань, отриманих під час допиту підозрюваного або обвинуваченого. Законодавчо встановлена заборона посилатись у вирок на певні докази не стосується слідчого експерименту [3]. За умови відповідності протоколу його проведення вимогам ст. 99 КПК, зафіксовані в ньому дані повинні братися до уваги і підлягають оцінці в сукупності з іншими доказами [4].

Протилежна точка зору зводиться до недопустимості показань, отриманих під час слідчого експерименту [5], з огляду на його похідний характер [6]. Водночас наголошується на тому, що слідчий експеримент може бути проведений для перевірки виниклих у слідчого різного роду припущень, версій з метою перевірки фактичних даних, отриманих в результаті допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, проведення інших слідчих дій [7] і як такий, слід розуміти, має значення лише для висновків досудового слідства. Зважаючи на заперечення обвинуваченим наведених у протоколі слідчого експерименту обставин [8], суди віддають перевагу показанням, наданим у судовому засіданні [9].

Постановка завдання. Такий стан справ спонукав нас до публікації результатів дослідження, метою якого є з'ясування сутності та процесуальної природи відомостей, що надаються учасниками кримінального провадження в ході проведення слідчих дій, досягнення доказового результату якими, залежно від їх цільового призначення, забезпечується поєднанням методів розпитування та спостереження, відтворення, порівняння або доповнення візуального сприйняття чи пошукових дій слідчого поясненнями осіб, залучених до проведення слідчої дії. Не менш важливим завданням була розробка деяких практичних рекомендацій щодо оптимального режиму використання судом результатів таких процесуальних дій для досягнення мети кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень. Слід визнати, що неузгодженість в даному сегменті судової практики певною мірою

відображає стан досліджень у відповідних областях кримінального процесу та криміналістики. Наразі більшість науковців та практиків, розглядає допит як єдиний процесуальний засіб отримання показань, до чого природно спонукає наявність офіційного визначення поняття «показання». Однак не викликає сумніву, що та чи інша вербальна інформація може надходити до слідчого (прокурора) й відобразитися в протоколах інших процесуальних дій. Саме тому, як зазначає професор О.Г. Шилю, в сучасній науковій літературі неодноразово і, на її думку, небезпідставно наголошувалося на тому, що показання можуть бути отримані також і в ході інших (окрім допиту) слідчих та судових дій – пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту, огляду, під час яких особа може повідомити відомості, що матимуть важливе значення як для проведення самої слідчої (розшукової) чи судової дії, так і взагалі для вирішення кримінального провадження [10].

Так, наприклад, підтримуючи думку С.О. Новікова, який пропонує вважати показаннями обвинуваченого відомості, отримані не лише в ході допиту, а й проведення таких слідчих дій, як очна ставка, перевірка показань на місці та пред'явлення для впізнання [11, с. 12–15], С.В. Повзик додає до цього ряду відтворення обстановки й обставин події, обшук, виїмку, освідчування [12], а згодом О.П. Острійчук – слідчий експеримент та тимчасовий доступ до речей і документів [13]. Обґрунтовуючи власну позицію з цього питання, О.А. Панасюк категорично зазначає, що у випадку, коли носієм доказової інформації є людина, яка сприймала обставини, що мають значення для кримінального провадження, незалежно від процесуальної форми фіксації такої інформації, остання може набути лише процесуальної форми та бути залученою до сфери кримінального судочинства як показання [14]. Близькими до цього є точки зору деяких інших науковців [15].

Виклад основного матеріалу. Таким чином досягнення цілей цього дослідження передбачало передусім необхідність з'ясування нормативно-правового змісту поняття «показання». З огляду на наявність його офіційного визначення (ч. 1 ст. 95 КПК) це завдання, під час початкового наближення, виявилось не складним і дозволило виділити низку характерних рис зазначеного феномена, а саме: 1) предмет – відомості, що мають значення для кримінального провадження; 2) суб'єкт (носії інформації) – підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий, експерт; 3) форма надання – усна або письмова; 4) засіб отримання – допит.

З усіх наведених ознак найбільш дискусійною в правозастосуванні є остання. Попри те, що законодавець остаточно визначився з процесуальним засобом отримання показань в кримінальному судочинстві, закріплення в законі легальної дефініції цього поняття, як свідчить наведена вище судова практика, не досягло функціональної мети, не внесло ясності в процес правового регулювання, не забезпечило однакового розуміння справжнього задуму правотворця.

Напевне правий професор А.С. Барабаш у своєму твердженні стосовно того, що орієнтація на допит обвинуваченого як на засіб отримання інформації про існування нових, невідомих слідчому доказів, багато в чому обумовлює існування незаконного насильства [16]. Процесуальне доказування не повинно будуватися на пріоритеті показань обвинуваченого, зізнання якого не може бути покладено в основу обвинувального вироку, якщо воно не підтвержене іншими доказами його винуватості. Однак не можна заперечувати й того, що допит підозрюваного, котрий визнав свою причетність до розслідуваного правопорушення, дає можливість збирання доказів, які без його свідчень виявити надзвичайно складно, а іноді й зовсім неможливо, оскільки деякі обставини події злочину можуть бути відомі тільки йому.

Водночас слід розуміти, що кримінальний процес загалом, і процес доказування зокрема, – це певна система з необхідним набором функціонально пов'язаних між собою пізнавальних засобів (компонентів), кожен з яких, у свою чергу,

може розглядатися як система нижчого рівня, що забезпечує збереження і функціонування вищої системи задля досягнення нею своєї мети. Якщо вилучити з доказового комплексу інформацію про джерело одержання суб'єктом доказування відомостей про залучений до кримінального провадження доказ, система непоправно постраждає. Адже предмети, знайдені під час огляду, обшуку або іншої слідчої дії, мають доказову цінність не самі по собі, а в системному взаємозв'язку з джерелом інформації про місце їх знаходження чи схову, особливо тоді, коли за обставинами кримінального провадження, лише попередньо допитана особа знала про це місце. Якщо ми безумовно приймаємо правило, за яким одержані слідчим із особистих джерел відомості не мають для суду жодного значення, повинні усвідомлювати, що виявлення слідчим речі, яка має відношення до злочину, означатиме лише те, що він знав про місце її знаходження, але це знання не набуває доказового значення, оскільки в силу ч. 7 ст. 97 КПК не може бути використане судом як допустимий доказ.

Вважаємо за потрібне зазначити, що позитивне право має приклади уніфікованого підходу до визначення всіх форм вербальної інформації, отримуваної від учасників кримінального процесу. За змістом ст. ст. 91, 92 КПК Республіки Білорусь показаннями підозрюваного (обвинуваченого) є відомості, повідомлені в усній або письмовій формі як на допиті, так і при провадженні інших слідчих дій за його участю. Проте названий закон не містить норми, аналогічної ч. 4 ст. 95 КПК України, а отже запозичення цього досвіду українським законодавством не можливе, оскільки зруйнує систему вітчизняного кримінального процесу. На цьому етапі свого дослідження доходимо розуміння того, що вирішення даної проблеми можливе через з'ясування юридичної сутності терміну «пояснення», який поряд з іншим терміном – «показання» багаторазово використовується в чинному законодавстві, але на відміну від останнього, не має дефінітивного закріплення.

Не зважаючи на досить давню історію застосування опитування як методу отримання попередніх відомостей, що мають значення для кримінального провадження, поняття «пояснення» залишається явищем недостатньо вивченим сучасною наукою кримінального процесу. КПК 1960 року передбачав надання пояснень цивільним позивачем, спеціалістом, особою, якій заявлено відвід (ч. 2 ст. 51, п. 12 ч. 3 ст. 87, ч. 1 ст. 57), і в цьому сенсі не викликав особливих дискусій. Науковий інтерес в основному зосереджувався довкола правової природи й доказового значення пояснень, отримуваних органами досудового розслідування під час слідчої перевірки заяв (повідомлень) про злочини.

Попри широке використання терміну «пояснення» в КПК 2012 року, правотворець утримався від роз'яснення його значення. Найбільш інформативною в цьому плані є ч. 8 ст. 95 КПК, згідно з якою сторони кримінального провадження, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, мають право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів.

Здавалося б – законодавець закрит дискусію стосовно доказового значення пояснень. І це дійсно так, якщо розглядати отримання пояснень в загальному контексті норм ст. 95 КПК як зіставну з допитом процесуальну форму одержання значущих для кримінального провадження відомостей, засновану на методі розпитування. Однак очевидним є те, що цей же метод застосовується під час проведення деяких інших слідчих дій. Наприклад, під час пред'явлення особи або речей для впізнання слідчий за прямим приписом закону повинен опитати особу, яка впізнає, про зовнішній вигляд і прикмети (ознаки) об'єкта впізнання та обставини, за яких вона його бачила (ст. ст. 228, 229). Зрозуміло, що відповіді на поставлені слідчим запитання необхідно розглядати не інакше як пояснення й не можна розцінювати як показання.

Отже з'ясується, що пояснення можуть бути одержані не тільки в результаті власне опитування, як окремої операції з витребування опитувачем необхідної йому інформації, але й під час здійснення деяких слідчих дій за участю носіїв такої інформації. Тобто, якщо показання надаються лише під час допиту, то вся інша вербальна інформація, яка потрапляє в орбіту кримінального провадження, може вважатися поясненнями. Одночасно слід звернути увагу на норми ст. 87 КПК, що встановлюють недопустимість доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав і свобод людини та передбачають обов'язок суду визнавати такими порушеннями отримання не тільки показань, але й пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право не відповідати на запитання (п. 4 ч. 2). Але, як відомо, допустимість – це одна з необхідних ознак доказу, яку закон не пов'язує з жодним іншим процесуальним інститутом, а отже доречним може виявитися таке міркування: якщо законодавець визначив, за яких обставин пояснення визнаються недопустимими, то логічним буде висновок про те, що за умови дотримання певних установ, пояснення будуть вважатися допустимими, а оскільки ця властивість в кримінальному процесі притаманна лише доказам, пояснення – доказ.

Схоже, що коло замкнулось. З одного боку закон наголошує на тому, що пояснення не є джерелом доказів, з іншого – встановлює правило його допустимості. Пояснення цьому одне – нехтування законодавцем правилом юридичної техніки, за яким один термін повинен позначати тільки одне поняття. За твердженням мовознавців, вимога визначеності і однозначності має велике значення, так як порушення цих якостей терміна ускладнює наукову і навчально-наукову комунікації [17, с. 203]. В силу своєї універсальності названі вимоги є не менш значущими для сфери практичного застосування відповідної термінології.

Визначити термін – означає встановити межі його застосування [18, с. 209]. На жаль, цього не сталося при розробці й ухваленні чинного законодавства, в якому термін «пояснення» не має офіційного визначення й використовується в різноманітних контекстах, що передбачає відносну необмеженість шляхів отримання і форм закріплення пояснень.

Відсутність у законі визначення поняття «пояснення», а також детальної регламентації порядку отримання і процесуальної форми закріплення пояснень створює істотні складнощі в судово-слідчій практиці. Якщо з приводу доказового значення пояснення як джерела відомостей, змістовно близького до показання, правотворець висловився абсолютно однозначно, то стосовно пояснень, які потрапляють до сфери кримінального провадження під час здійснення інших процесуальних дій, така визначеність відсутня.

Безумовно, правильним було б нормативне усунення зазначених прогалин законодавцем, проте процес правозастосування не може зупинитися в очікуванні не завжди оперативних законодавчих рішень. Якими б нездоланими не здавались протиріччя позитивного права, вони мають вирішуватися шляхом тлумачення його положень, аналіз яких дає підстави вважати, що пояснення можуть бути отримані в результаті: 1) опитування як окремої процесуальної дії; 2) проведення певних слідчих дій (пред'явлення для впізнання, обшуку, огляду, слідчого експерименту, освідування, отримання зразків для експертизи); 3) здійснення окремих процесуальних дій (застосування заходів забезпечення кримінального провадження, затримання та інших). Залежно від цього одержана інформація може бути відображена в письмовому поясненні від першої особи, у рапорті чи довідці опитувача, або зафіксована в протоколі слідчої (процесуальної) дії у вигляді пояснень, заяв, скарг, клопотань, зауважень. Не містить закон застережень і щодо використання для цього технічних засобів.

Здається, що в умовах чинного законодавства вирішенням питання прийнятності чи неприйнятності для суду пояснень, наданих особою під час проведення слідчої дії, міг би стати все той же системний підхід, коли слідча дія роз-

глядається як система, що складається з набору цілеспрямовано взаємодіючих елементів, за відсутності одного з яких система перестає існувати. Тобто, якщо пояснення є такою складовою, без якої проведення слідчої дії немислимо *a priori*, або коли абстрагуватися від пояснень її учасника, уявно вилучити їх із системи слідчої дії в процесі оцінки її результатів без непоправної для неї шкоди неможливо, пояснення треба вважати невіддільною частиною слідчої дії, допустимість доказу одержаного внаслідок проведення якої слід оцінювати, зокрема, з огляду на приписи п. 4 ч. 2 ст. 87 КПК. Проте такі пояснення мають доказове значення не самі по собі, а в системному зв'язку з іншими елементами слідчої (процесуальної) дії, для досягнення мети якої і в контексті якої вони надаються.

Отже такі пояснення мають стосуватися виключно предмета конкретної процесуальної дії і не повинні торкатися інших обставин кримінального провадження, інакше вони мають бути розцінені як показання, що не можуть використовуватися в судовому доказуванні. Прийнятність пояснень у якості компонента того чи іншого пізнавального комплексу належить до оціночної діяльності суду, для якого важливими є не пояснення саме по собі, а результат слідчої дії, яка ним супроводжувалася, що вимагає від суду критичного ставлення до якості відповідних слідчих дій.

На жаль, практичний досвід свідчить, що кваліфікація сучасних слідчих бажає бути кращою. В реальних кримінальних провадженнях дуже рідко доводиться стикатися зі слідчим експериментом у власному сенсі цього поняття, що має яскраво виражений дослідницький характер експериментальних дій, неодноразово повторюваних у різних варіантах. Як правило, слідчий експеримент підміняється не передбаченими законом, відтворенням обстановки й обставин події або перевіркою показань на місці, що теж проводиться без особливого уміття. Найчастіше в протоколах доводиться бачити, що після прибуття на місце події «... підозрюваний показав...», а далі йде текст, який дослівно відтворює його попередні показання.

Протоколи подібних операцій не можуть прийматися судом як джерела доказів. Ще професор М.С. Строгович свого часу попереджав про недопустимість такого прийому, коли обвинуваченого, який зізнався, виводять на місце злочину, де він вказує різні обставини (наприклад, місце, де сталося вбивство, місце, де був залишений труп потерпілого тощо), з розрахунком, що, якщо обвинувачений вкаже ці обставини так, як вони раніше були записані в протоколі огляду, вказівки обвинуваченого будуть розглядатися як підтвердження його зізнання. Насправді, за словами вченого, ніякого підтвердження зізнання тут немає: обвинувачений лише повторив своє зізнання, причому він міг вказати різні обставини на місці правильно, не будучи винуватим. Той, хто зізнався, але в дійсності невинуватий, часом здатний на місці блискуче витримати випробування, все вказати так, як було, тому що він проінформований про все, що раніше було виявлено під час огляду місця, ознайомлений з протоколом огляду. Обвинувачений же, який дійсно винуватий і зізнався правильно, під час виходу на місце може свідомо вказати неправильно ряд обставин з розрахунком на те, що на суді він відмовиться від зізнання, а його неправильні вказівки на місці підтвердять неправильність його зізнання [19, с. 423–425].

Положення, висловлені видатним процесуалістом півстоліття тому, залишаються актуальними і нині та мають бути взяті на озброєння суб'єктами доказування та судом у якості тактичних рекомендацій з проведення й оцінки результатів слідчого експерименту та інших слідчих дій, до проведення яких залучаються непрофесійні учасники кримінального провадження.

Висновки. На підставі викладеного можемо сформулювати деякі висновки:

1. Практичне втілення ідеї ототожнення показань, наданих особою в ході допиту і пояснень, отриманих під час

проведення інших процесуальних дій, є неможливим. Відсутні також переконливі обґрунтування для теоретичних висновків щодо необхідності законодавчої уніфікації процесуальної форми вербальної інформації, використовуваної в кримінальному провадженні.

2. Натомість, нагальним є питання запровадження офіційного визначення поняття «пояснення», а також детальної регламентації порядку їх отримання і процесуальної форми закріплення.

3. Пояснення можуть бути отримані в результаті: 1) опитування як окремої процесуальної дії; 2) проведення певних слідчих дій (пред'явлення для впізнання, обшуку, огляду, слідчого експерименту, освідування, отримання зразків для експертизи); 3) здійснення окремих процесуальних дій (застосування заходів забезпечення кримінального провадження, затримання тощо). Залежно від цього одержана інформація може бути текстуально відображена в письмовому акті від першої особи, у рапорті чи довідці опитувача або зафіксована в протоколі слідчої (процесуальної) дії у вигляді пояснень, заяв, скарг, клопотань, зауважень. Не містить закон застережень і щодо використання для цього технічних засобів.

4. Пояснення, отримані під час проведення слідчої дії (окрім допиту), не є показаннями і за умови їх допустимості мають для суду доказове значення, але не самі по собі, а в системному зв'язку з іншими елементами слідчої (процесуальної) дії, для досягнення мети якої і в контексті якої вони надаються. Такі пояснення не повинні торкатися інших обставин кримінального провадження, перетворюючи на допит процесуальну дію, яка такою не є.

5. Не мають значення для встановлення окремих елементів предмета доказування в кримінальному провадженні пояснення, надані під час проведення процесуальних дій, які не віднесені законом до засобів доказування. За необхідності, такі пояснення можуть враховуватися при оцінці законності відповідної дії.

6. Вирішення питання щодо прийнятності пояснень як компонента системи «слідча дія» належить до оціночної діяльності суду. Слідчі дії, проведені з метою так званого «закріплення» показань шляхом їх дублювання на місці події, не мають для суду доказового значення як такі, що лише імітують появу нового доказу на підтвердження результатів допиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вирок апеляційного суду Херсонської області від 17.11.2014 р. у справі № 667/3386/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71396550>.
2. Вирок апеляційного суду Херсонської області від 22.07.2014 р. у справі № 668/7717/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39939576>.
3. Ухвала апеляційного суду Дніпропетровської області від 12.08.2015 р. у справі № 173/70/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48395555>; ухвала апеляційного суду Запорізької області від 21.10.2016 р. у справі № 314/1712/14-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/55238696>.
4. Ухвала апеляційного суду Запорізької області від 21.10.2016р. у справі № 314/1712/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62338459>.
5. Ухвала апеляційного суду Чернівецької області у складі від 18.12.2017 р. у справі № 725/193/17. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71063757>; Ухвала апеляційного суду Івано-Франківської області від 14.04.2016 р. у справі № 342/538/14-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/57211497>; Ухвала апеляційного суду Хмельницької області від 11.02.2014 р. у справі № 682/3162/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37196417>.
6. Ухвала апеляційного суду Івано-Франківської області від 19.10.2016 р. у справі № 348/971/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/62125688>.
7. Ухвала апеляційного суду Донецької області від 05.09.2013р. у справі № 245/39/13-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33460335>; ухвала апеляційного суду Дніпропетровської області від 25.07.2017 р. у справі № 204/7643/15-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68010314>.
8. Ухвала апеляційного суду Луганської області від 20.12.2017р. у справі № 414/875/17. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71287812>; ухвала апеляційного суду Черкаської області від 18.08.2014 р. у справі № 2319/1816/12. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40251171>.
9. Ухвала апеляційного суду Луганської області у складі від 19.07.2016р. у справі № 415/1568/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/59063710>.
10. Шило О.Г. Загальна характеристика показань як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 1. С. 151–156.
11. Новиков С.А. Показания обвиняемого в современном уголовном процессе России. СПб.: Издательский Дом. С.-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юрид. ф-та С.-Петербур. гос. ун-та, 2004. 240 с.
12. Повзик Є.В. Поняття та правова природа показань обвинуваченого. Форум права. 2011. № 4. С. 564–570 URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11revppo.pdf>.
13. Острійчук О.П. Місце показань в системі процесуальних джерел доказів. Часопис Київського університету права 2013. № 3. С. 319–322.
14. Панасюк О.А. До проблеми допустимості використання судом першої інстанції наданих стороною обвинувачення матеріалів, що містять показання. Національний юридичний журнал: теорія і практика. Вересень, 2016. С. 146–150.
15. Терехова А.А. Пути получения показаний подозреваемого. Вестник ЮУрГУ. Серия «Право». 2008. № 18 (118). С. 56–60; Брянская Е.В. Аргументирующая сила личных доказательств по уголовному делу в суде первой инстанции. Сибирский юридический вестник. 2015. №3. С. 77–86; Шуличенко А.А. Показания обвиняемого: правовой, психологический и нравственный аспекты: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. М., 2008. 33 с.; Терехин В.В. К вопросу о допустимости показаний в уголовном процессе. Юридическая наука и практика: Вестник Нижегородской академии МВД России. 2014. № 1 (25). С. 176–178.
16. Барабаш А.С. Доказательственная ценность признания обвиняемого своей вины вчера, сегодня. Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 5, Юриспруд. 2015. № 1 (26) С. 15–24.
17. Русский язык и культура речи: учебник и практикум для академического бакалаврата, под. ред. А.В. Голобковой, В.И. Максимова. 4-е изд., пераб. и доп. М.: Издательство Юрайт, 2018. 306 с.
18. Новейший философский словарь. Мн.: Изд. В.М. Скакун, 1998. 896 с.
19. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса: Основные положения науки советского уголовного процесса. Т. 1 / М.С. Строгович. М.: Наука, 1968. 470 с.